

DOI: 10.5281/ZENODO.12580602
ISBN: 978-625-6879-63-8

8TH INTERNATIONAL "ARTEMIS" SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

Türkiye, Nigeria, Algeria, Spain, Portugal, Pakistan, Iraq, Azerbaijan, Romania, Poland, Bangladesh, India, Uzbekistan, Philippines, Uganda, Indonesia, North Macedonia, Taiwan, Namibia

EDITORS
PROF. DR. PAPATYA KARAKURT
PROF. DR. GHEORGHE GİURGİU

8TH INTERNATIONAL "ARTEMIS" SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

Türkiye, Nigeria, Algeria, Spain, Portugal, Pakistan, Iraq, Azerbaijan, Romania, Poland, Bangladesh, India, Uzbekistan, Philippines, Uganda, Indonesia, North Macedonia, Taiwan, Namibia

JUNE 28-30, 2024

(ONLINE & FACE TO FACE PARTICIPATION)

DOI: 10.5281/zenodo.12580602

ISBN: 978-625-6879-63-8

EDITORS

PROF. DR. PAPATYA KARAKURT

PROF. DR. GHEORGHE GİURGİU

BZT TURAN PUBLISHING HOUSE 2024©

TURKEY, USA

TR: +90543 671 0123 GR: +491774586777

8th INTERNATIONAL ARTEMIS SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

JUNE 28-30, 2024

ONLINE & IN-PERSON PARTICIPATION

ZOOM & BUCHAREST, ROMANIA

CONGRESS PROCEEDINGS BOOK

EDITORS

Prof. Dr. Papatya KARAKURT

Prof. Dr. Gheorghe GIURGIU

BZT AKADEMİ YAYINEVİ®

BUCHAREST, ROMANIA

TR: +90543 671 0123 GR: +491774586777

artemiscongress@gmail.com

https://www.artemiscongress.com/

All rights reserved

BZT AKADEMİ YAYINEVİ®

BZT ACADEMY PUBLISHING HOUSE

Publishing Date: 15.07.2024

DOI: 10.5281/zenodo.12580602

ISBN: 978-625-6879-63-8

DOI: 10.5281/zenodo.12580602 ISBN: 978-625-6879-63-8

HZ. PEYGAMBER İLE MEYMÛNE BÂNÛ HALK HİKÂYESİNİN YENİ BİR YAZMA NÜSHASI ÜZERİNE

İlyas KAYAOKAY

Doç. Dr., Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eski Türk Edebiyatı ABD., ORCID:0000-0001-8544-2307

ÖZET

Hz. Peygamber'in, son eşi Hz. Meymûne (590-671) ile olan izdivacı, halk anlatılarına da konu olmuş ve tarihî gerçeklikten uzak, hayalî unsurlarla örülü bir halk hikâyesi ortaya çıkmıştır. Sıradan bir halk hikâyesinden ziyade asıl işlevi evli kadınlara bir nevi nasihat-nâme olan bu anlatıda, kocaların hanımları üzerindeki hakları, kadınların eşlerine nasıl davranmaları ve davranmamaları gerektiği, ekseriyeti mevzu (uydurma) olan hadislerle anlatılmıştır. İlk olarak ne zaman ortaya çıktığı ve müellifinin kim olduğu meçhul olan bu hikâyenin, çeşitli yazma eser kütüphanelerinde bugüne kadar biri Kazan-Tatar Türkçesiyle yazılmış dört nüshası tespit edilmiştir. Bu makalede, yeni ortaya çıkardığımız bir yazma nüshanın varlığı ortaya konulmuştur. Söz konusu Hâzâ Kitâb-ı Meymûnî Bânûn Budur başlıklı hikâye, şahsî kitaplığımızda yer alan bir 18 varaklı bir mecmuanın 11b-21a yaprakları arasındadır. Harekeli nesih hatlı hikâyenin müellifi, müstensihi ve istinsah tarihi bilinmemektedir. Eserin dil ve imla özelliklerinden 18-19. asırlarda yazılmış olabileceği düşünülmektedir. Diğer nüshalara kıyasla daha muhtasar olan hikâyede, kurguda da bazı farklılıklar bulunmaktadır. Çalışmamızda Meymûne Bânû hikâyesi ve nüshaları üzerine kısaca değinildikten sonra bulunan beşinci nüshanın tanıtımı, şekil ve muhteva incelemesi ve transkripsiyon usulüyle Latin harflerine aktarımına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Muhammed, Meymûne, halk hikâyesi, mecmua, metin neşri.

DOI: 10.5281/zenodo.12580602 ISBN: 978-625-6879-63-8

THE FOLK TALE OF THE PROPHET MUHAMMED AND MEYMUNE BANU ON A NEW MANUSCRIPT COPY

ABSTRACT

The Prophet Muhammad's marriage with his last wife Meymûna (590-671) was also the subject of folk narratives, and a folk tale woven with imaginary elements far from historical reality emerged. In this narrative, which is not an ordinary folk tale but a kind of advice-narrative for married women, the rights of husbands over their wives, how women should and should not behave towards their spouses are explained with hadiths, most of which are fabricated. It is unknown when it first appeared and who the author was, but four copies of this story, one of which was written in Kazan-Tatar Turkish, have been identified in various manuscript libraries. In this article, we will introduce a newly discovered copy. The story in question, titled Hâzâ Kitâb-ı Meymûnî Bânûn Budur, is on pages 11b-21a of an 18-leaf manuscript collection in our personal library. The author, the transcriber, and the date of the transcription of this story in naskh calligraphy are unknown. From the language and spelling features of the work, it is thought to have been written in the 18th-19th centuries. The story, which is more concise compared to other copies, also has some differences in fiction. In our study, after an evaluation of the story of Meymûne Bânû and its copies, the introduction of the fifth copy found, the analysis of its form and content, and its transfer to Latin letters by transcription will be given.

Keywords: Prophet Muhammad, Meymûne, folk tale, mecmua, textualization.

GİRİŞ

Hz. Peygamber'in son eşinin Hz. Meymûne bint el-Hâris (590-671) olduğu bilinir. Hz. Peygamber'in amcası Hz. Abbas'ın eşinin kız kardeşi olan Meymûne'nin ilk adı Berre'dir. Hz Peygamber ile izdivacından sonra, "cömert, dürüst, uğurlu, itaatkâr" manasındaki Meymûne adını bizzat Hz. Peygamber vermiştir. Babası, Hâris b. Hazm, annesi de Hind bint Avf olup ilk evliliğini Mes'ûd b. Amr ile ikinci evliliğini de Ebû Rühm b. Abdüluzzâ yapar ve kocası vefat edince Hz. Peygamber ile evlenmeyi murad eder. Hz. Peygamber de Arabistan'ın güçlü kabilelerinden olan Âmir b. Sa'saa ile akrabalık bağı kurmak maksadıyla amcası Hz. Abbas'tan, baldızı Meymûne ile evliliğine aracı olmasını ister. Hz. Meymûne, "Hz. Peygamber'in evlenme niyetini öğrenince kendini ona hibe ettiği, kendisini Peygamber'e hibe eden mümin kadının evliliğini Peygamber de onu nikâhlamayı dilediği takdirde sadece Peygamber'e mahsus olmak

DOI: 10.5281/zenodo.12580602 ISBN: 978-625-6879-63-8

üzere onaylayan el-Ahzâb sûresi 50. âyetin[1] bu olay üzerine indiği, Hz. Peygamber'in ona 500 dirhem mehir verdiği ve kaza umresi sırasında 629 yılında evlendiği, bundan sonra bir daha evlilik yapmadığı rivayet edilmektedir. Bu evlilikten sonra Âmir b. Sa'saa kabilesine mensup heyetler Medine'ye gelip Hz. Peygamber'le görüşmüş ve kabile halkı İslâmiyet'i kabul etmiştir" (Kandemir, 2004: 506-507).

Hz. Peygamber'in hayatına dair diğer detaylar gibi Hz. Meymûne ile olan bu evliliği de bazı edebî metinlere, halk anlatılarına konu olmuştur. Halk hikâyelerinde, her ne kadar bazı şahıslar tarihte yaşamış gerçek kişilerle örtüşse de olay kurgusu, zaman, mekân ve kimi şahıslar hayalî unsurlarla bezenmiş olabilir. Bunun en belirgin örneklerini, Hz. Peygamber'in gazavat-nâmelerinde, Hz. Ali cenk-nâmelerinde görmekteyiz. Hz. Peygamber ile Meymûne'nin evliliği de böyle tarihî gerçeklerle uyuşmayan, hayalî bir kurguya dayanan bir halk hikâyesine konu olmuştur. Hz. Hatice ile Hz. Peygamber'in evliliğini anlatan[2] diğer metinlere nazaran daha az örneklerine tesadüf edilen olan bu hikâyenin ilk olarak ne zaman ve kim tarafından söylendiği meçhuldür. Çeşitli yazma eser kütüphanelerinde kayıtlı çok az sayıda nüshasına tesadüf edilmektedir.

Bu hikâyenin şimdiye kadar (Sır Dündar, 2021: 32-34) tespit edilen dört nüshası vardır. Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 9991/1 yer numarasıyla kayıtlı Hâzâ Kitâb-ı Meymûne Bânûn Budur başlıklı eser, 20 varaklık harekeli nesih hatlı bir mecmuanın, 1b-9a varakları arasında kayıtlıdır. Hikâyenin sonunda müstensih olduğunu düşündüğümüz "Mustafâ Ânî" adı görülmektedir. Mecmuadaki diğer eser olan manzum Cümcüme Sultan hikâyesinin sonunda istinsah tarihi H. 1257/ M. 1841/1842 olarak bildirilmiştir. Bu manzumenin müstensihi ise Hasan b. Hüseyin Alî olup Meymûne Bânû hikâyesinin de müstensihinin bu isim olabileceği düşünülmektedir. Meymûne Bânûn hikâyesi, H. 1257 yılında veya daha evvel istinsah edilmiş olmalıdır.

Diğer nüsha en hacimlisi olup Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî koleksiyonunda, 34 A.E. Hikâye - Roman/107 yer numarasıyla kayıtlıdır. 17 varaklık Hikâyet-i Meymûne Bânû-yı Â'zam başlıklı hikâyenin müellifi ile müstensihi meçhul olup H. 1259/ M. 1844 yılında istinsah edilmiştir. Harekeli nesih hatlı olup diğer nüshadaki gibi özel isimler kırmızı mürekkeple yazılmamıştır. Bu nüsha üzerine, dil hususiyetlerinin incelendiği bir makale (Sır Dündar, 2015)

[1] "Ey Peygamber! Biz, mehirlerini verdiğin hanımlarını, Allah'ın sana savaş esiri olarak verdiği câriyeleri, seninle beraber hicret eden amca kızlarını, hala kızlarını, dayı ve teyze kızlarını sana helâl kıldık." (URL-1)

[2] "Türk edebiyatında Hz. Hatice; Hz. Muhammed'in ilk eşi olması ve onun tarafından övülmesi, müminlerin annesi olarak bilinmesi, "Tahire" diye isimlendirilmesi gibi sebeplerden dolayı tüm Müslümanlar tarafından sevgi ve hürmet görmüş ve görmektedir. İşte bundan dolayı da şair ve yazarlar, Hz. Hatice'nin Hz. Muhammed ile evliliğini müstakil veya kısmi olarak eserlerinde ele almış ve işlemişlerdir" (Topbaş ve Selçuk, 2019: 754).

DOI: 10.5281/zenodo.12580602 ISBN: 978-625-6879-63-8

ve metin neşriyle incelemesinin yapıldığı bir kitap (Sır Dündar, 2021) çalışması Ayşe Nur Sır Dündar tarafından yapılmıştır.

Son kısmı eksik ve tahrip başka bir nüshası da Yapı Kredi Araştırma Kütüphanesi, Nadir ve Yazma eserler bölümünde, Y 0933-4 yer numarasıyla kayıtlıdır. Kitâb-ı Meymûne Bânû, bir mecmuanın 133b-143b varakları arasında yer almaktadır. Müellif ve müstensihi bilinmeyen harekeli nesih hatlı mensurenin 19. asırda istinsah edildiği düşünülmektedir.

Son nüsha, diğer üç nüshadan farklı olup Kazan-Tatar Türkçesi ile yazılmıştır. Nestalik hatlı bu nüshada da müellif ve müstensih meçhul olup istinsah tarihi bilinmemektedir. Meymûne Bânû Hikâyesi, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Kütüphanesi, TAEKY1/4 yer numarasıyla kayıtlı bir mecmuanın 59a-67b yaprakları arasında yer almaktadır. Nüshayı tanıtan ve dil özellikleriyle metnin neşrini bir makale (Temel, 2016) hâlinde yayımlayan Emine Temel (2006), eserin Rus müsteşrik Nikolay Fyodoroviç Katanov'dan (ö. 1922) satın alındığını ortaya koymuştur.

Hikâyenin daha evvel bilinmeyen ve ilmî bir çalışmaya konu olmamış beşinci nüshası da tarafımızca bulunmuş olup bu makalede söz konusu nüshanın tanıtımı yapılacaktır.

1. Hikâyenin Yeni Nüshasının Tanıtımı

Meymûne Bânû (yahut Bânûn) adlı mensur hikâyenin, bilinmeyen yeni nüshası şahsî koleksiyonumuzda yer alan bir mecmua içerisindedir. Söz konusu mecmua, bir yazma eser müzayedesinden satın alınmış olup 18 varak kadardır. Tahrip olmuş, şirazesi dağılmış ciltsiz bir karton kapak içerisindeki mecmua 16.0 x 22.0 cm ölçülerindedir. Harekeli nesih hatlı olup üzerinde herhangi bir istinsah bilgisi vb. bulunmamaktadır. Titiz ve medreseli bir müstensihin elinden çıkmayan her varakta 11 satır vardır. Söz başları, bazı özel adlar ve diğer bazı ibareler kırmızı mürekkepli olup sayfa cetvelleri de kırmızıdır. Elimizdeki mecmuanın 1b-11a varakları arasında Hâzâ Kitâb-ı Cevâhir-*i İ*slam, 11b-21a varakları arasında da Hâzâ Kitâb-ı Meymûnî Bânûn Budur başlıklı eser mevcuttur.

Hikâyenin dil özelliklerinden 18-19. yy arasında yazıya geçirildiğini tahmin etmekteyiz. Burada müstensihten ayrıca bahsetmek gerekir. Zira gerek Türkçe gerek Arapça ve Farsça kelimelerde pek çok imla hatasının bulunması müstensihin dalgın ve iyi bir eğitime sahip olmadığını göstermektedir. Terkip bağlaçları bu tür halk anlatıların genelindeki gibi kelimelerde gösterilmiştir. Örneğin, "faḫr-ı kā'ināt" (12a), "faḫrı kā'ināt" şeklinde imla edilmiştir. Bazı kelimelerin imlasında da aykırılıklar vardır. Örneğin "va'ż" kelimesi "vāz" şeklinde (11b); "ḥadīṠ", "ḥadiṠ" şeklinde (19a), "söylese", "şöylese" şeklinde (12b); "şāẕ",

DOI: 10.5281/zenodo.12580602 ISBN: 978-625-6879-63-8

"şāz" şeklinde farklı bir imlaya sahiptir. Kabiliyetli olmayan tüm müstensihlerde görülen bir hata olan ḫ seslerinin h ile yazılması bu metinde de vardır. "ḫatun, ḫoşluḳ, ḫoşca, ḫoşluġıla" şeklinde imla edilmesi gereken tüm kelimeler "ḥatun, ḥoşluḳ, ḥoşca, ḥoşluġıla" şeklindedir. "Göŋül" kelimesinin imlaındaki içtihat dikkat çekicidir. Bazı varaklarda (13a, 16a) ilk hecede vav harfi ve nazal nun olmadan "gönül" şeklinde hatalı imla edildiği görülür. Harekeli bir metin olduğundan çift imlaları daha iyi takip edebilmek mümkündür.

Tamlayan eki olan "ıŋ" eki bazen Eski Anadolu Türkçesi devrindeki gibi "-uŋ/-üŋ" şeklinde bazen "-ıŋ/-iŋ" şeklinde bazen de "erinün" örneğinde (17a) görüleceği üzeri nazal değil de düz nun şeklinde imla edilmiştir. Yine "-dur/-dür" bildirme eki bazı yerlerde düz hâliyle "-dır/dir" biçimde yazılmıştır. Ekler gibi bazı kelimelerde de ikili yazımlar vardır. "ṭutsa" kelimesi bazen "tutsa" şeklinde iki farklı şekilde imla edilir. "Yine" kelimesi, geçtiği iki yerde halk ağızlarındaki gibi "gine" şeklinde (20a, 20b) yazılmıştır. "Eyit-", "yu-", "ḳocuş-", "ṭamu", "yalıŋ", "ḳaçan", "ḳangı" gibi Eski Anadolu Türkçesi devrine ait birkaç arkaik kelime de mevcuttur.

Hikâyenin dil ve üslubu, mensur halk hikâyelerinin genel yapısına uygundur. Bilhassa nasihat üslubunun ağırlıkta olduğu hikâyelerde, Arapça ve Farsça terkiplerin nadir bulunduğu, sade ve anlaşılır bir Türkçe hakimdir. Yalnızca bir yerde bir ayetten[3] iktibas (18b), bir yerde de Arapça söz[4] (19a) vardır. Metinde müstensihten kaynaklanan cümle ve ifade bozuklukları görülür. Hz. Peygamber'in nasihatleri sıraladığı kısımlarda, "yā ḫatun bir 'avret erine/erinüŋ..." kalıp ifadesiyle cümleler kurulur. Nasihatlerin sonundaki fiiller, umumiyetle Eski Anadolu Türkçesi devri III. tekil şahıs gereklilik kipi olan "-sa/-a gerekdür" birleşik yapılıdır.

Besmeleyle başlanan hikâye, diğer nüshalara nazaran daha muhtasar bir görünümdedir. Diğer nüshalarda baş tarafta Meymûne Bânû'nun kimliği hakkında bilgilendirici ön bölümler görülürken bu nüshada doğrudan asıl konuya geçilmiştir. Meymûne Bânû'nun Hz. Peygamber'in yanına geldiği ve doğrudan nasihatlere yani hadislere geçildiği müşahede edilir. Bu nüshada Meymûne Bânû, diğer nüshalardan farklı olarak Meymûnî Bânûn olarak yer alır. Yine son bölüm de diğer nüshalara nazaran daha muhtasardır ve Hz. Peygamber ile Meymûne'nin evliliği bölümü bu nüshada yoktur. Meymûne'nin babasının adı diğer nüshalarda "Kâvus", bu nüshada da "Kâvuser" olarak zikredilir. Bu hikâyede Meymûnî Bânûn, Hz. Peygamber'den kendisini "kulluğa ve kardaşlığa" kabul buyurmasını istemekte, izdivacını talep etmemektedir. Bu yönüyle diğer tüm nüshalardan farklıdır.

[3] "hebāen mensūren" (... toz zerreleri gibi saçılmış...) Furkan Süresi, 23. âyet.
[4] "amennā ve ṣaddaḳna" (Doğruluğuna iman edip tasdik ediyoruz)

DOI: 10.5281/zenodo.12580602 ISBN: 978-625-6879-63-8

Bu hikâyenin asıl maksadının kadınlara yönelik yazılmış bir nasihat-nâme olduğu anlaşılmaktadır. Zira evli kadınların eşleri üzerindeki hakları, eşlerin nasıl davranmaları gerektiği, bu yöndeki hadisler, bu hikâye üzerinden evli yahut evlenecek kadınlara bildirilmektedir. Müstensih bu mesaj verme gayesinden ötürü hikâyenin baş ve son kısmını atlayarak değiştirmiştir.

Osmanlı toplumunda kadın, "İslam kültürünün, yerleşik yaşam biçiminin ve yabancı kültürlerin etkisiyle daha pasif, ataerkilliğin gücü altında ezilen ve kendisine değer verilmeyen bir konuma düşmüştür. Dolayısıyla Osmanlı toplumunda daima ikinci derecede, erkeğin hayatı içinde veya yanında oynadığı role veya erkeğin onlara verdiği değere göre yer bul[muştur]" (Çetinkaya, 2008: 327-328). Bundan dolayı Osmanlı edebiyatında sadece kadınlara yönelik yazılmış manzum ve mensur nasihat-nâmeler, evlilik adabıyla ilgili müstakil vardır. (Bir örneği için bk. Kayaokay, 2019). Osmanlı edebiyatında "sevgili rolündeyken olabildiğince güzel olan kadın, gerçek hayattan bahseden eserlerde ise hakir görülmekte, hakkında menfi şeyler söylenmektedir" (Aydın, 2015: 105). Bu husus divan şiirindeki sevgilinin cinsiyetinin gerçekte dişil olmadığının eril yahut yeni tabirle non-binary bir sevgili anlayışının olduğuna da kanıt gösterilebilir.

Meymûne Bânû hikâyesinde yer alan menfî hadislerden bazıları, çeşitli hadis kitaplarında vardır, lakin bazılarının herhangi bir kaynağı yoktur. Hadis olarak bilinen bazı sözler, kadınları dize getirmek, erkeğe itaat konusunda onları korkutmak için uydurulmuş olmalıdır. Buna mukabil kadınların erkekler üzerindeki haklarına, erkeklerin sorumluluklarına hiç temas edilmemiştir. Bu hikâyede resmedilen toplumun kadına bakışı ve aranılan ideal eş tipi, devrin diğer edebî metinlerindeki tablolarla (Kazan, 2008: 34-58; Yılmaz, 2018: 12-14) birebir aynıdır.

Hikâyede, klasik hikâye başlangıçlarında görülen "râviyân-ı ahbâr ..." gibi kalıp ifadeler yoktur. "Mesele bu ki" sözüyle hızlıca giriş yapılır ve günlerden bir gün Hz. Peygamber'in sabah namazını kıldıktan sonra, sahabelerine nasihat ederken Meymûnî Bânûn'un Hz. Muhammed'e gelip "ben bir 'avretim beni ere dilersen ne dersin" demesiyle asıl hikâye başlar. Hz. Peygamber de "ya hatun, erkeğin hakkı kadın üzerinde çoktur, eğer o hakları yerine getirebilirsen evlenebilirsin" der. Bunun üzerine Meymûnî, bu hakların neler olduğunu Hz. Peygamber'den anlatmasını ister.

Hz. Peygamber de hadisleri sıralar. Ancak ona isnat edilen kimi ifadeler çok abartılıdır. Örneğin "erkek, başından ayağına kadar dökülen kan ve irin olsa, kadın da bu yalasa yine erkeğin onda bir hakkını yerine getiremez" şeklindeki edebe mugayir bir sözü Hz. Peygamber'e

DOI: 10.5281/zenodo.12580602 ISBN: 978-625-6879-63-8

atfetmek doğru değildir. Erkeğin kıyamet gününde "kadınımdan hoşnutum" dediği zaman "kadının sorgusuz doğrudan cennete gireceği", "erkek şefaat etmeden kadının cehennemden çıkmayacağı" şeklindeki hadisler uydurma mevzu gibidir. Yine "eğer Allah'tan başkasına secde olmuş olsaydı, kadınların, kocalarına secde etmesini buyururdum" şeklindeki hadis, hikâyenin sonunda verilir. Ayrıca "bu hadisleri duyup karısına bildirmeyen erkeklerin ümmetten sayılmayacağı" şeklindeki hadis de verilir. Hikâyede, kadınların vazifeleri ve uyması gereken davranışlar ile tasvip edilmeyen kötü hâller şunlardır:

Kadının, kocası gelince kalkıp onu karşılamaması, kocasına karşı oturması veya ona muhalif bir söz söylemesi, kocasının gıybetini yapması, kocasının getirdiğini beğenmemesi, kocasının getirdiğini kalkıp elinden almaması, kocasını adıyla çağırması, kocasının getirdiğini içtenlikle pişirip önüne koymaması, kocasının elbiselerini yıkamaması, kocasıyla halvet olmaktan kaçması ve yatakta arkasını dönmesi, kocasına itaat etmemesi, çocuklarına güzel davranmaması, onların elbiselerini yıkamaması, döverek yemek vermesine dair çeşitli olumsuz hükümler sıralanmaktadır.

Kadının kocasından izinsiz bir yere gitmesi, kocasına kahr edip kazandığını israf etmesi, kocasının kazandığını izinsiz başkasına hayır maksatlı vermesi, kocasının seslenişine cevap vermemesi, kocasının ayakkabılarını düzenlememesi, kocasına "malımı yedin" demesi, kocasından izinsiz namaz ve oruç tutması, kocasından izinsiz yemek pişirip yemesi, kocasını kirli ve kalbi kırık şekilde bir yere göndermesi, eve konuk geldiği zaman kadının suratını ekşitmesi, gönülsüz hizmet etmemesi, tavsip edilmeyen durumlar olup bunlarla ilgili menfi hadislerden bahsedilir. Böyle kadınlar, ehl-i cehennem olarak nitelendirilir.

Kocasına hürmet eden, güler yüz gösteren, gönülden itaat eden, kocası olmadan yemek yemeyen, kocasının getirdiğini hemen elinden alan, tozlu elbisesini sirkeleyen, kocasının ayıplarını gizleyen, gönül hoşluğuyla ona yemek hazırlayan, kocasıyla muhabbet eden, cilveleşen, çocuklarına hoşça bakan, onların elbiselerini yıkayan, kocası abdest alırken onun kurulanması için bez veren, kocasının döşeğini hazırlayan, kocasıyla hoşça halvet olan kadınlar, sevap işleyen ehl-i cennet olarak tarif edilir.

Çoğu mevzu olan bu hadisleri dinleyen Meymûnî Bânûn, "doğruluğuna iman edip tasdik ediyorum" diyerek üç kere elini yüzüne sürer. Hz. Peygamber, Meymûnî'den kavmine gidip atasını imana davet etmesini söyler. Diğer nüshalardaki gibi evlilik için babasından rıza almasını istemesi durumu yoktur. Meymûnî, kendisi ve annesinin iman ettiğini Hz. Peygamber'e bildirir ve ayrılır. Meymûnî, Hz. Peygamber'den kendisini kulluğa ve kardeşliğe kabul buyurmasını talep eder. Hz. Peygamber de bunun için babasının iznini alması gerektiğini

DOI: 10.5281/zenodo.12580602 ISBN: 978-625-6879-63-8

bildirince Meymûnî, Hindistan padişahı olan babası Kâvuser'in çok uzakta olduğunu söyler. Hz. Peygamber, el kaldırıp dua eder ve tayy-i mekânla babası havadan gelir. Herkes Müslüman olur ve hikâye son bulur.

2. Metin

Metin neşrinde klasik transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır. Metin harekeli yapıda olduğudan dil özelliklerini daha belirgin gösterebilmek için ek ve kelimelerin yazımındaki çift imlaya müdahale edilmemiştir. Müstensihten kaynaklanan yazım hatalarına müdahale edilip düzeltilmiş ve orijinalindeki ibare de dipnot hâlinde gösterilmiştir. Varak numaraları sayfanın sonunda [ ] köşeli parantez içinde gösterilmiş olup yazmada kırmızı mürekkeple imla edilen tüm kelime ve ibareler siyah punto ile yazılmıştır. Âyet ve bazı Arapça sözler Latin alfabesiyle yazılmış olup dipnotta manalarına yer verilmiştir. Metin tamir edilirken eksik yazılan ibareler [ ] köşeli parantez içinde tamamlanmıştır.

Hāẕā Kitāb-ı Meym**ūnī Bānūn** Budur

Bismi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm

Mes'ele bu ki iki cihān faḫr-i[5] kā'ināt Muḥammed Muṣṭafā ṣalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellem ḥażretleriniŋ ḥikāyetine varalum. Günlerde bir gün ṣabāḥ namāzını ḳıldıḳdan ṣoŋra evrād[6]-ı şerīfleri oḳundı. Ol iki cihān server-i kā'ināt Muḥammed Muṣṭafā 'aleyhi's-selām mübārek arḳasını miḥrāba virüp oturdı va'ż[7] [u] naṣīḥat etmege başladı. Ṣaḥābeler rıḍvāna'llāhi 'aleyhim ecma'īn [11b] derūnī dilden dinlerlerdi. Meym**ūnī Bānū**n gelüp erkān[8]-ı edeb üzre gidüp selāmun 'aleyküm yā Resūlu'llāh didi ben bir 'avretim beni ere dilerseŋ ne dirsiŋ didi. Seyyidü'l-enbiyā Muḥammed Muṣṭafā 'aleyhi's-selām eyitdi. Yā ḫatun erin ḥaḳḳı çoḳdur 'avretler üzerinde. Eger evvel ol ḥaḳları yerine getürebilirseŋ git var didi. Meym**ūnī Bānū**n eyitdi yā iki cihān faḫr-ı[9] kā'ināt diyüverin ḥaḳḳı nedir ben de bileyim ve yerine getüreyim didi. Ḥażret-i Resūl 'aleyhi's-selām [12a] eyitdi.

Yā ḫatun eger bir 'avretiŋ eri gelürken tez ḳalḳup ḳarşulamasa ḳıyāmet gününde ḳabirden ḳalḳacaḳ vāḳitde ayaḳları dizden aşağısı olmaya ḳapḳara ḳoya. Yā ḫatun erine ḳarşu oṭursa

[5] İmla: faḫrı
[6] İmla: evrādı
[7] vāz
[8] erkānı
[9] İmla: faḫrı

DOI: 10.5281/zenodo.12580602 ISBN: 978-625-6879-63-8

ḳabirden ḳalḳacaḳ vāḳitde cüzzām ḳoya veyā erine ḳarşu söylese[10] ḳıyāmet gününde dili ensesinden çıḳsa gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret erinün ġıybetiŋ söylese ḳıyāmet gününde ana şefāʻat eylemeyem didi. Ve daḫı bir ʻavret erinüŋ [12b] getürdigini begenmese ḳıyāmet gününde cümle ḫalḳ laʻnet etseler gerekdür. Bir ʻavret erinüŋ getürdigini ḳalḳup almasa ḳıyāmet gününde elinüŋ ve ayaġınun parmaḳları olmaya cehenneme girse gerek. Bir ʻavret erinüŋ adıyla çaġırsa ḳıyāmet gününde nefsi tütünler ve yalıŋlar[11] olsa gerekdür ebedī cehennemde ḳalsa gerekdür. Daḫı bir ʻavret erinüŋ getürdügi nesneleri göŋül[12] cūşlıġı ile pişirüp öŋüne getürmese cennet ṭaʻāmı ana ḥarām [13a] ola daḫı erinüŋ esbābıŋ yumasa ḳabirden ḫınzīr gibi ḳalḳsa cehenneme girse gerekdür. Ve daḫı bir ʻavret erinün döşeginden ḳaçsa ḳabri anı ḳabūl itmeye. Yā ḫatun erinüŋ döşeginde arḳasın çevirse yatsa ḳabre girecek vāḳitde ḳabr anı şöyle sıḳa kim her bir ḳabı birbirine geçse gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret erine muṭīʻ olmasa yarın ḳıyāmet gününde āteşden ṣanduġa ḳoyup cehenneme atsalar gerekdür.

Yā ḫatun [13b] bir ʻavret erinüŋ evlādına ḫoşluḳ[13] ile baḳmasa ve esbāblarını yumasa döge döge beslese ḳıyāmet gününde **Ḥażr**et-i ʻĀʼişe ve Fāṭıma aŋa şefāʻat etmese gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret erinden destūrsız bir yere gitse vāy ol ʻavretiŋ ḥāline yer gök ḳabūl etmese gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret erine ḳahr eyleyüp ḳazandıġını isrāf itse ḳıyāmet gününde iki gözi olmasa gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret [14a] erinüŋ ḳazandıġı mālda izinsiz ḫayra virse ḫayra geçmese gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret erinüŋ çaġırdıġına bir kezden ḫaber virmese ḳıyāmet gününde dilsiz ve aġızsız ḳoyulsa gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret erinüŋ ayaḳḳabılarını çevirmese ḳabirden bir ṭūlūm gibi şişüp elsiz ve ayaġsız ḳopsa gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret erinüŋ dünyā ṭolusı māl yedirse bir kez mālım yidin dise ḳıyāmet gününde [14b] Ḥaḳ Teʻālā ana ḫışm eyleye ve cehenneme ḳosa gerekdür.

Yā ḫatun bir ʻavret erinden destūrsuz taṭāviʻ namāz ve oruç ṭutsa ḳabūl olmaz. Yā ḫatun bir ʻavret erinden destūrsuz bir ḫoşca[14] ṭaʻām pişürüp yise ḳıyāmet gününde aç ve ṣusuz aġzından ve burnundan çirkin ḳoḳular ve irinler aḳsa gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavretin eri[15] kir pas gezse ve bir yere gitdügi vāḳit ḳırıḳ olsa ḳıyāmet gününde aŋa oṭṭan [15a] esbāblar geydürseler gerekdür ve şeyṭānlar ile cehenneme ḳosalar gerekdür. **Yā ḫatun** erlerin ʻavret üzerinde ḥaḳḳı şol ḳadar ki bir ʻavretüŋ eri başından ayaġına degin dökülür ḳan ve irin olsa ʻavret dili ile yalasa on ḥaḳda bir ḥaḳḳın yerine getürmeyeler. Yā ḫatun Taŋrıʼdan ġayrıya secde

[10] şöylese
[11] yalınlar
[12] gönül
[13] ḫoşluḳ
[14] ḫoşca
[15] avret erinüŋ

DOI: 10.5281/zenodo.12580602 ISBN: 978-625-6879-63-8

olmadı. Olmış olaydı dileyecek idim ḫatunlar erine secde itsünler didi. Yā ḫatun erinüŋ evine ḳonuḳ gelse ʻavret [15b] gözün ḳaşın çevirse cān-ı göŋülden[16] ḫizmet eylemese ḳıyāmet gününde kirli ṣūretinde ḳopa cehenneme girse gerekdür.

Andan Meymūnī **Bānū**n gördi ki söz ḥadden ziyāde oldı başıŋ ṣalup eyitdi. Yā Resūlu'llāh hergiz ere varmış degülim diyüp döndi kim gide. İki cihān faḫri Muḥammed Muṣṭafā ṣalla'llāhu Teʻālā ʻaleyhi ve sellem yā ḫatun döngil [didi] döndi ve buyurdı kim bir ʻavret eri gelürken görse tez ḳalḳup ḳarşu varsa Ḥaḳ Teʻālā [16a] ol ʻavretiŋ her bir adımına bir ḥac ṣevāb virile ṣorusuz cennete girse gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret erinüŋ yüzüne ne güler yüz ile baḳsa Ḥaḳ Teʻālā ḳabrini nūr ile ṭoldura. Yā ḫatun bir ʻavret eri buyurduġuna göŋül cūşluġına muṭīʻ olsa ḳabirden ḳalḳacaḳ vāḳitde yüzi ayuŋ on dördi gibi olsa gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret ersiz yemek yimeye ḳatlansa biŋ Ramażān orucun ṭutmışca ṣevāb [16b] virse gerekdür.

Yā ḫatun bir ʻavret erinüŋ[17] getürdügini tez ḳalḳup elinden alsa günāhlarından şöyle anadan doġmış gibi olsa gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret erinüŋ[18] esbābını tozunı silkese Kaʻbe-i şerīfi biŋ yıl süpürmişce ṣevāb virse gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret erinüŋ[19] ʻāyāblarını örtse Ḥaḳ Teʻālā ol ʻavretün cemīʻ günāhlarını ʻafv ider cennete biŋ köşk vire ve her bir köşkde biŋ [17a] ḥūrī virse gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret göŋül ḫoşluġıla[20] yemegin pişürse güler yüz ile öŋüne[21] getürse ol ʻavret cemīʻ maḫlūḳātun ḳarnun ṭoyurmışca ṣevāb virse gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret eriyle muḥabbet içün bir öpse veyā ḳocuşlar yedi muṣḥaf-i şerīf oḳumışca ṣevāb olsa gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret erinüŋ oġlanların ḫoş[22] tutsa[23] biŋ kişi ṭamudan çıḳara. Yā ḫatun [17b] bir ʻavret oġlanların giyeceklerini yuyup ṭutsa Ḥaḳ Teʻālā ol ʻavretün günāhlarını yuyup pāk ide.

Yā ḫatun bir ʻavretin eri abdest alsa elin yüzün silecek bir ner virse ḳabirden ḳalḳacaḳ vāḳitde yüzi ayıŋ[24] on dördi gibi ola. Yā ḫatun bir ʻavret erinüŋ döşegiŋ yapsa ol ʻavret ḳabre girecek vāḳit ḥūrīler nūrdan cennet döşegi döşeler gerekdür. Yā ḫatun bir ʻavret döşekde muṭīʻ olsa ḫoşluḳ[25] ile [18a] cimāʻ etseler biŋ yıl ṭāʻat etmişce sevāb virse gerekdür. Ḥaḳ Teʻālā ḳıyāmet gününde nāfile namāzdan ve orucdan ve ḥacdan ṣormaz illā erlere ṣorarlar.

[16] gönülden
[17] erinün
[18] erinün
[19] erinün
[20] ḫoşluġıla
[21] önüne
[22] ḫoş
[23] İkili imla
[24] Çift imla
[25] ḫoşluḳ

DOI: 10.5281/zenodo.12580602 ISBN: 978-625-6879-63-8

‘Avretleriŋizden ḫoşnūd[26] mıdıŋız eger ḫoşnūd[27] idim dise ol ‘avret ṣorusız cennete girse gerekdür. Eger ‘avretimden ḫoşnūd[28] degil idim dise ol ‘avret cemī‘ ‘ömrin ṭā‘at ile geçürmiş ola. Ḥaḳ Te‘ālā ḥuẓūrunda günāhları hebā̱en mensū̱ren[29] ḥattı ol ‘avrete eri [18b] şefā‘at etmeyince cehennemden çıḳmaya andan ṣoŋra Peyġamber ‘aleyhi’s-selām eyitdi.

Bu ḥadīs̱ler[30] yazdılar daḫı buyurdı. Ḳanġı er bu ḥadīs̱leri[31] işidse kendi ‘avretine dimese ol ḫāṣ ümmetim degildür. Yarın ḳıyāmet gününde ol ‘avretin ḳamu günāhların alsa gerekdür. Meymūnī Bānūn bu ḥadīs̱leri işidüp amennā ve ṣaddaḳna[32] diyüp üç kerre elin uyup gidse gerekdür. Resūlu’llāh çaġırup didi. Meymūnī Bānūn ḳaçan atana varırsın bizim selāmımızı [19a] ana getürürsin ol daḫı küfri terk idüp īmāna gelse diyü buyurdı. Meymūnī Bānūn dönüp iki parmaḳların gösterdi ya‘nī anamız ile bile īmāna geldik dimek olur. Rivāyet olunur ki Meymūnī Bānūn varup cāriyyesine ḫaber verdi ve buyurdı ki beni ṣorarsız varın iki cihān faḫrı Muḫammed Muṣṭafā ṣalla’llu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellem dört biŋ er ile bunda da‘vet eylesiŋ didi. Varup da‘vet eylediler Resūlu’llāh ṣalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellem on er ile çün [19b] geldi. Elin alup taḫta çıḳdı çaġırdı ve yanına oṭurdı gün yedi gice Resūl ḫażretiyle ṣoḥbet eyledi. Her birine peşkeşin virüp Resūl-i ‘aleyhi’s-selām Meymūnī Bānūn ile ‘aẓīmü’ş-şānla görüşüp gine Ka‘be-i mükerremeye gitdi.

Ḳaçan kim Meymūnī Bānūn Resūl ḫażretlerini yanında görmedi düşdi bīḫūn oldı. Nice zamān eyitdi Resūl-i ‘aleyhi’s-selām ḳayġulandı ol dem Cebrā’il ‘aleyhi’s-selām Resūl ḫażretine geldi. Taŋrı tebāreke ve Te‘ālā az gördi eyitdi. Yā Muḫmmed Meymūnī [20a] Bānūn yanına varsıŋ helālimizdir böyle taḳdīr olmışdur diyüp gitdi. Resūl ḫażreti ṣalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellem gine Meymūnī Bānūn yanına geldi. Meymūnī Bānūn da gördükde ṣāẕ[33] oldı eyitdi. Ey Taŋrı’nıŋ Resūli gerçek ḳul ve ḳarındaşıŋ çün beni daḫı ḳulluġa ve ḳardaşlıġa ḳabūl eyle didi. Resūl ḫażreti eyitdi. Ben seniŋ atanın izni olayınca olmaz didi. Meymūnī Bānūn eyitdi. Yā Resūlu’llāh bundan atama ıraḳdır varmaḳ ḳābil degildür. Resūl ḫażreti eyitdi.

Anıŋ [20b] bunda gelmesi Ḥaḳ Te‘ālā ḳatında āsāndır diyüp el ḳaldırup du‘ā eyledi. Anı gördiler Hindistān Pādişāhı olan Meymūnī Bānūn atası Kāvuser şeh ḳızıl altun taḫt ile ḳırḳ dört vezīr ile hevādan çıḳa geldi. Resūl ‘aleyhi’s-selām ḥuẓūruna çıḳa geldi. Kāvuser şeh vezīr

[26] ḫoşnūd
[27] ḫoşnūd
[28] ḫoşnūd
[29] “toz zerreleri gibi saçılmış…” Furkan Sûresi, 23. âyet.
[30] ḥadiṣler
[31] ḥadiṣleri
[32] Doğruluğuna iman edip tasdik ediyoruz.
[33] şāz

DOI: 10.5281/zenodo.12580602 ISBN: 978-625-6879-63-8

ile gelüp Resūl ḥażretleriniŋ ḳademlerine düşüp esenleşdiler. Cümlesi Müslimān oldı. Temmetü'l-temām [21a]

SONUÇ

Bu çalışmayla nüshalarına ender rastlanılan Hz. Muhammed ile Meymûne halk hikâyesinin yeni bir yazma nüshası daha bulunmuştur. Edebiyatımızda Hz. Hatice ile Peygamberimizin evliliğine dair pek çok edebî eser varken Meymûne ve diğer validelerimizin izdivaçlarıyla ilgili eserler çok nadir görülmektedir. Müzayeden alınmak suretiyle şahsî kitaplığımıza dahil olan bir mecmua içindeki nüsha, yazma eser kütüphaneleri kadar şahıs koleksiyonlarının da önemli olduğunu göstermektedir. Bu nüsha diğerlerine nazaran daha muhtasar olup özellikle hadisler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu da esere halk hikâyesinden ziyade nasihat-nâme işlevi kazandırmıştır.

Yer alan hadislerin çoğu mevzu yani uydurma hadis olup kadınları, eşlerine karşı uyarmak, görev ve sorumluluklarını hatırlatmak maksatlıdır. Kimi zaman mübalağalı ve edebe mugayir sözlerle, kadınların kocalarına kayıtsız itaat etmesi için cehennem tehdidiyle korkutmak istenilmiştir. Bu nüshada da hikâyenin ilk olarak kim tarafından ve ne zaman ortaya çıktığı sorusu cevapsız kalmıştır. Titiz ve medreseli bir müstensih elinden çıkmadığı anlaşılan bu nüshanın dil özelliklerinden 18-19. asırlarda kayda geçirilmiş olabileceğini düşünüyoruz. Hikâyenin, ileride bulunacak yeni nüshalarıyla hakkında daha fazla bilgi elde edilebilmesi mümkündür. Bu tür metinler Osmanlı toplumunun kadınlara olan bakışını net bir şekilde yansıttığından yalnızca edebiyat, halkbilimi değil, felsefe, psikoloji ve sosyoloji gibi diğer insan ve toplum bilimi alanındaki çalışmalar için de kayda değer malzemeler sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Aydın, A. (2015). Klasik Türk edebiyatında evliliğe dair menfî düşünceler. Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 15, 103-132.

Çetinkaya, Ü. (2008). Divan edebiyatında kadına genel bakış. Turkish Studies, 3 (4), 279-334.

Kandemir, M. Y. (2004). Meymûne. T.D.V. İslam Ansiklopedisi, C. 29, 506-507, Ankara: TDV Yayınları.

Kayaokay, İ. (2019). Farklı bir nasihat-nâme: Ahmed Velî'nin nasîhat mü'minlerün hatunlarına adlı mesnevisi. Uluslararası Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu, 26-28 Eylül, 438-456, Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları

DOI: 10.5281/zenodo.12580602 ISBN: 978-625-6879-63-8

Kazan, Ş. (2008). Klâsik Türk şiirinde solduran sop ile dolduran toplar. Turkish Studies, (3) 1, 34-58.

Sır Dündar, A. N. (2015). Hikâyet-i Meymûne Bânû-yı Â'zam'da dudak uyumu. Researcher, 3(1), 102-131.

Sır Dündar, A. N. (2021). Müellifi bilinmeyen bir halk hikâyesi Hikâyet-i Meymûne Bânû-*yı* Â'zam. İstanbul: Kesit Yayınları.

Temel, E. (2016). Meymûne Bânû hikâyesi. Türkiyat Mecmuası, 26(2), 385-463.

Topbaş, S. - Selçuk, B. (2019). Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile evliliğine dair bir hikâye: Tezevvücü'r-Resûl. Littera Turca, 5 (4), 752-780.

Yılmaz, B. (2023). Kuzey Makedonya ve Kosova Türk tiyatrosunda kadın merkezli folklorik bir inceleme, Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi

URL-1: https://www.kuranvemeali.com [E.T.: 05.02.2024]

DOI: 10.5281/zenodo.12580602 ISBN: 978-625-6879-63-8

Ek: ilk sayfanın tıpkıbasımı

